

УДК 82-3.033:882Г-091:802.0.

**НЕОЛОГІЗМИ З ГАЛУЗІ МЕДИЦИНИ У РОМАНІ ВІЛЬЯМА ГІБСОНА
“НЕЙРОМАНТ”: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ****Свиридов О. Ф.**

Статтю присвячено лінгвокультурологічному та перекладацькому аналізу неологізмів з медичинської галузі на матеріалі роману Вільяма Гібсона “Нейромант”. Розглядаються основні способи утворення неологізмів та особливості їх перекладу на російську та українську мови.

Ключові слова: неологізм, авторський неологізм, переклад.

Статья посвящена лингвокультурологическому и переводоведческому анализу неологизмов в медицинской области на материале романа Уильяма Гибсона “Нейромант”. Рассматриваются основные способы образования неологизмов и особенности их перевода на русский и украинский языки.

Ключевые слова: неологизм, авторский неологизм, перевод.

This article is dealing with the linguistic, cultural and translational analysis of neologisms in medical sphere in the novel of William Gibson “Neuromancer”. Basic ways of formation and translation of neologisms into Russian and Ukrainian have been considered and analysed.

Key words: neologism, author's neologism, translation.

Окрему ланку серед неологізмів застосованих американським письменником – фантастом Вільямом Гібсоном у романі “Нейромант” посідають слова, що стосуються медицини та інших пов'язаних з нею прикладних наук. Як і неологізми на позначення досягнень комп'ютерних та інформаційних технологій, медичні інновації є однією з основних характеристик фантастичного світу роману.

Неологізми на позначення досягнень медицини включають такі різноманітні терміни як: *read for bionicles, biopes, dermatrodes (dermadisk), mycotoxine, neurobionics, nerve splicing, insets, SAS, silicone, elective surgery* та безліч інших слів, які зустрічаються в тексті рідше, та не відіграють великої змістової ролі. Неологізм “*read for bionicles*” (*biopes*) позначає складний термін, який тлумачить сам письменник докладно описуючи цей процес. З роману стає зрозумілим що під цим терміном мається на увазі детальний огляд організму людини на мікробіологічному та генетичному рівні з метою пошуку вживлених у тіло людини штучних втручань.

Неологізм утворений способом словоскладання, і як в попередніх випадках словосполучення функціонує як завершена, цілісна та самостійна лексична одиниця. Перше слово в неологізмі *read (study a subject)* зі значенням вивчати, тобто робити аналіз, позначає в цьому випадку поняття “проба” тобто, медичний аналіз. Замінна друга частина в обох своїх варіантах відсилає до префіксу *bio (of life, of living organisms)* та терміна *bionics (scientific study of the way the brain works and its application to electronic development)*, тобто науки біоніки. Утворений за допомогою афіксального способу неологізм “*bionicles*”, що одночасно є складовою частиною вище згаданого неологізму і також функціонує в тексті окремо, враховує значення як іменника що називає науку, так і префікса, бо позначає електронний мікроорганізм, що завдає руйнівного впливу на нервову систему людини.

У російськомовних перекладах ми зустрічаємо два варіанти перекладу: А. Чертков подає утворений двома способами функціональною заміною та основоскладанням власний неологізм “*биопроба*”, що на думку дослідника досить влучним, Є. Летов та М. Пчелинцев пропонують пояснювальний переклад “*анализ на имплантаты*”, який є менш вдалим, хоча і зберігає значення неологізма. Однак обидва переклади не враховують окреме функціонування неологізма “*bionicle*”, який перекладають пояснювальним способом або за допомогою функціональної заміни. При українському перекладі можна скористатися

різноманітними способами, дослідник пропонує як приклад такий варіант як “бі-об” утворений шляхом складання основ від префікса “біо” та скороченого кореня слова “обережно”.

Неологізм “*mycotoxine*” безпосередньо відноситься до вище зазначеного терміна і позначає в романі вид медичної зброї, штучно створений мікроорганізм призначений для руйнування нервової системи та механічних імплантатів, і є аналогом сучасного поняття “комп’ютерний вірус”. Неологізм утворений при поєднанні двох основ “*myco*”- (від *mycology* – *science study of fungi*), що відноситься до мікології, тобто науки що вивчає гриби, та основи *toxin* (*poisonous substance*), значення якої є цілком зрозумілим. Відсилання до науки мікології наводить на думку, що цей винахід є швидше продуктом мікробіології, ніж механіки, що є також важливим при аналізі слова у його контексті вживання. Обидва перекладачі подають утворений засобом транскрибування неологізм “микотоксин”. При перекладі можливі варіанти, але запропонований російськомовними перекладачами є цілком доречним. Неологізми “*dermatrode*” або “*dermadisk*” утворений способом основоскладання від основи *derma* (від *dermatology* – *medical study of the skin*), що позначає наукову назву шкіри, та двох інших основ, в залежності від варіанту вживання *trode* (похідне від *tread* – тобто давити) або *disk*, перший варіант відсилає нас до функціонального застосування позначеного приладу, другий характеризує його зовнішню форму. З пояснення наведеного автором в романі можна зрозуміти, що “*dermatrode*” це форма ліків для зовнішнього застосування, яка поряд з пігулками, ін’єкціями та іншими формами вживання ліків існує в світі роману В. Гібсона, тобто “*dermadisk*” це плоский диск, який треба притискати до шкіри, і таким чином медичний препарат що в ньому міститься буде сприйнятий організмом. Сучасним еквівалентом такого винаходу є нікотиновий пластир.

В обох варіантах російського перекладу ми зустрічаємо утворені засобами транскрибування неологізми дерматрод та дермадиск. При перекладі українською мовою такий спосіб також є доречним. Також в романі можна зіткнутися зі скороченням цього терміна, що подається у розмовній мові героїв, хоча неологізми “*derm*” або “*trode*” також не мають викликати великих ускладнень при перекладі, і в уже зазначених варіантах також використовуються транскрибування “дерм” або “трод”.

Неологізм “*neurobionics*” утворений шляхом складання двох основ функціонує в романі на позначення нової галузі науки, що займається вдосконалення та уніфікацією роботи мозку за допомогою технологічних та біологічних втручань. Зрозуміло, що виникнення в майбутньому нових технологій повинне призвести до винайдення нових галузей теоретичних та прикладних наук, так і в романі “Нейромант” ми зустрічаємо згадування нової науки. Неологізм утворений шляхом складання основ від *neuro*- (від *nerve* – *fiber or bundle of fibers carrying impulses of feeling and motion between brain and all the parts of the body*), та *bionics*. Синонімом до цього терміна є неологізм “*microbionics*”. В обох російських перекладах засобом калькування утворені неологізми “нейробіоніка” та “мікробіоніка”.

Зрозуміло що нові галузі науки, особливо що мають відношення до медицини та хірургії вимагають велику кількість пояснювальних допоміжних слів, які, зважаючи на фантастичну сутність вигаданої галузі медицини, також є неологізмами, до таких слів відносяться вже зазначені терміни “*microsofts*”, “*mycotoxine*”, “*biopes*” та інші, а також такі терміни як “*nerve splicing*” та “*silicone*”.

Термін “*nerve splicing*” утворений способом словоскладання як функціональна та змістова цілісність, при прямому перекладі має значення “зрощування нервів”. В романі пояснюється як медична операція для вдосконалення роботи нервової системи.

Неологізм “*silicone*” утворений семантичним способом від назви матеріалу силікону. Гібсон надає цьому слову нове значення, як розмовну назву для вже згаданих імплантатів у мозку. Виникнення неологізму пов’язане перш за все з назвою матеріалу з якого ці прилади вироблені.

Обидва допоміжних неологізми є досить зрозумілими та легко піддаються перекладу, хоча пояснення значення названих ними термінів можна знайти в тексті роману.

Ще одним характерним елементом художнього світу роману В.Гібсона є розвиток пластичної хірургії, що з чисто естетичної функції набуває прикладного характеру, та застосовуються не тільки для омолодження зовнішності та вдосконалення зовнішнього виду людини, а й розширення її фізичних можливостей. Таким чином В. Гібсон пропонує нову галузь медицини, названу неологізмом “*elective surgery*”, в цьому неологізмі основне значення навантаження покладене на слово *elective (not compulsory, that may be chosen)*, тобто “вибірковий”. Так звана “вибіркова хірургія”, і насамперед її наслідки, зустрічаються на кожній сторінці роману. Знов таки окремого пояснення терміна ми в романі не зустрічаємо, але автор подає досить яскраві пояснення у зовнішності героїв, що була вдосконалена за допомогою цього методу:

His face was a simple graft grown on collagen and shark-cartilage polysaccharides, smooth and hideous. It was one of the nastiest pieces of elective surgery Case had ever seen. When Angelo smiled, revealing the razor-sharp canines of some large animal, Case was actually relieved. Tooth bud transplants [3].

В обох російськомовних перекладах ми зустрічаємо варіанти, що сильно обмежують значення зазначеного терміна. А. Чертков подає функціональну заміну “косметическая хирургия”, Є. Летов та М. Пчелінцев взагалі не розвиваючи значення Гібсоновського неологізма вживають переклад “пластическая хирургия”. На думку дослідника обидва переклади не враховують функціональну особливість терміна Гібсона, яка відрізняє його від терміна “пластична хірургія”, що вже існував у лексиконі англійської мови. Різниця між *plastic* та *elective surgery*, є дуже відчутною та повинна бути врахована. При перекладі українською мовою можна запропонувати прямий переклад, функціональну заміну або пояснювальний спосіб перекладу, дослідник пропонує такі варіанти “вибіркова хірургія”, “прикладна хірургія” або “вдосконалювальна хірургія”.

Допоміжним терміном до поняття “*elective surgery*” є неологізм “*inset*”, утворений семантичним способом. Тлумачний словник подає таке значення слова *inset*:

Inset n. – extra page inserted in the book, small map diagram within the border of a printed page or of a larger map, piece of material let into a dress

Inset vt. – put in, insert [3].

При прямому перекладі слово у своєму первинному значенні перекладається як “вставка” або “вкладка”. В романі “Нейромант” це слово набуває нового значення, називаючи механічні імпланти, що виконують прикладну функцію, допомагаючи людині виконувати певні дії. При цьому слово виступає і як дієслово, у значенні “зробити вставку” і як іменник-термін на позначення самого функціонального імплантату. Наявність такої “вставки” у тілі людини в романі В.Гібсона є ознакою моди та відповідності людини певному соціокультурному об’єднанню. Цілком логічним є те, що головна героїня роману “Нейромант” – Моллі, також має на своєму тілі такі вдосконалення. Ось як описує це письменник:

He realized that the glasses were surgically inset, sealing her sockets. The silver lenses seemed to grow from smooth pale skin above her cheekbones, framed by dark hair cut in a rough shag [3].

При цьому в вище зазначеному прикладі відношення слова до неологізмів можна піддати сумніву, але зважаючи на те, що більшість вигаданих В. Гібсоном термінів названі ним саме за допомогою вже існуючих слів, при наданні ним нових значень, слово все ж таки вживається не в первинному, звичному значенні. У наступному прикладі новизна значення слова є очевидною:

Aside from the huge pair of sunglasses concealing her mirrored insets, she managed to look remarkably like she belonged there, another tourist girl hoping for a glimpse of ... [3].

Обидва російських перекладачі використовують пояснювальний спосіб перекладу, замінюючи авторський неологізм більш розгорнутим та, на думку дослідника, незграбним терміном “хирургические вставки”. При перекладі цього

терміна українською мовою можна підібрати більш влучне та не таке громіздке слово.

Ще одним невід'ємним елементом змальованого в романі "Нейромант" світу майбутнього є наявність нових видів хвороб, найбільш цікавим неологізмом на позначення яких є неологізм "SAS", утворений засобом аббревіації від *Space Adaptation Syndrome*. Синдром Космічної Адаптації – хворобливий стан, що нагадує морську хворобу, на який страждає людина що вперше потрапляє у космос. Порівняння SAS з морською хворобою є цілком доречним, саме тому розмовною назвою цього захворювання у романі є неологізм "airsick" утворений способом основоскладання по аналогії з "seasick".

У звичній для себе манері письменник подає сам неологізм та пояснення позначуваного ним терміна ніби граючи, у розмові двох персонажів:

"Hope you don't get SAS," she said.

"Airsick? No way."

"It's not the same. Your heartbeat'll speed up in zero-g, and your inner ear'll go nuts for a while. Kicks in your flight reflex, like you'll be getting signals to run like hell, and a lot of adrenaline" [3].

При цьому автор ніби підкреслює, що розмовна назва цієї хвороби є помилковою, але в самому романі ці терміни і в подальшому зустрічаються паралельно.

Обидва перекладачі подають буквальний переклад "Синдром Космической Адаптации" та скорочення "СКА", та розмовний варіант "воздушная болезнь". При українському перекладі можна використати ті ж самі варіанти, бо вони є достатньо влучними.

Отже роман "Нейромант" насичений безліччю більш та менш важливих та часто використовуваних термінів на позначення нових досягнень в галузі медицини. Більшість з цих слів є неологізмами, хоча зважаючи на те, що наукова лексика англійської та російської (і зрозуміло української) мов використовує одні й ті самі терміни, а більшість з авторських неологізмів напряму походять з вже існуючих слів, переклад цих нових слів не викликає будь яких ускладнень, за деякими винятками. Зважаючи на те, що роль медицини в фантастичному світі роману В. Гібсона є не менш важливою ніж вплив на нього інформаційних технологій, переклад неологізмів з галузі медицини заслуговує на окрему увагу.

Література

1. Гібсон Уильям. Нейромант [Електронний ресурс] / Пер. Е. Летов, М. Пчелинцев – Режим доступу:
http://ae-lib.org.ua/texts/gibson_ua.htm. – Назва з екрану.
2. Гібсон Уильям. Нейромант / Пер. А. Чертков [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://ae-lib.org.ua/texts/gibson_ua.htm. – Назва з екрану.
3. Gibson W. Neuromancer. / W. Gibson. – N.Y. .: Little, Brown and Company, 1984. – 576 p.